

Hallituksen esitys Eduskunnalle maksuvapautuslaiksi.

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.

Esityksessä ehdotetaan, että valtiokonttorin oikeutta myöntää helpotuksia ja vapautuksia valtiolle tulevien maksujen ja korvausten suorittamisessa laajennettaisiin. Helpotus tai vapautus voitaisiin esityksen mukaan myöntää myös, jos maksun tai korvauksen periminen

maksuvelvolliselta olisi ilmeisen kohtuutonta. Esitykseen sisältyy ehdotus maksuvapautuslaiksi, jolla korvataan valtiokonttorin oikeudesta myöntää helpotuksia ja vapautuksia valtiolle tulevien maksujen ja korvausten suorittamisesta 1978 annettu laki.

YLEISPERUSTELUT.

Valtiokonttorin oikeudesta myöntää helpotuksia ja vapautuksia valtiolle tulevien maksujen ja korvausten suorittamisesta annettu laki (21/78), jolla kumottiin pääpiirteissään samansisältöinen laki valtioneuvoston vastaavasta oikeudesta (411/29), tuli voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1978. Laki jakaantuu soveltamisalaltaan kahteen osaan: 1 § koskee helpotuksen ja vapautuksen myöntämistä valtiolle tulevan maksun ja korvauksen suorittamisessa yleensä ja 2 § palvelussuhteessa valtioon olevan henkilön tai asevelvollisen virassaan, toimessaan tai työssään tai palvelusta suorittaessaan valtiolle aiheuttaman vahingon korvausvelvollisuudesta vapauttamista.

Lain 1 §:n mukaan valtiokonttorilla on oikeus, mikäli valtion etua ei loukata, myöntää maksu- ja korvausvelvolliselle helpotusta valtiolle tulevan maksun tai korvauksen suorittamisessa taikka vapauttaa hänet siitä kokonaan. Valtion edun loukkaamattomuus vapautuksen edellytyksenä on rajannut mahdollisuuden helpotuksen tai vapautuksen myöntämiseen lähinnä niihin tapauksiin, joissa valtion saatavaa ei

saada perityksi maksuvelvollisen maksukyvyttömyyden vuoksi tai joissa perimiskustannukset nousisivat perittävää saamista suuremmiksi.

Käytännössä esiintyy kuitenkin tapauksia, joissa maksuvapautuksen myöntäminen maksuvelvolliselle olisi perusteltua kohtuussyistä. Kohtuuttomaksi maksun perimisen voivat poikkeustapauksissa tehdä maksuvelvollisuuden syntymiseen liittyvät erityiset syyt. Maksuvelvollisen taloudellinen asema voi myös olla niin heikko, että maksun perimistä ei voi pitää kohtuullisena, vaikka maksu olisikin perimistoimenpitein saatavissa. Maksuvapautuksen myöntäminen tulisi kysymykseen esimerkiksi siinä tapauksessa, että valtiolle vahingonkorvausvelvollinen henkilö on kuollut ja maksuvelvolliseksi on jäänyt vähävarainen kuolinpesä, jonka osakkaat ovat elatukseensa nähden olleet riippuvaisia kuolleesta henkilöstä.

Eräisiin valtion saataviin nähden on erikseen säädetty valtion mahdollisuudesta kohtuus- tai tarkoituksenmukaisuusperustein luopua saatavasta. Tällaisia säännöksiä on esimerkiksi useimmissa verolaeissa kuten verotuslaissa

(482/58), enakkoperintälaissa (418/59), perintö- ja lahjaverolaissa (378/40) ja arpajaisverolaissa (259/70). Eräissä laeissa on säädetty valtion oikeudesta luopua takautumisoikeuden käyttämisestä sitä kohtaan, joka valtion kyseisen lain mukaisen korvauksen tai maksun suorittamisen johdosta on tullut valtiolle maksumuutoksiksi. Tällainen säännös on esimerkiksi eräistä oikeudenkäynneistä valtion palveluksessa oleville aiheutuvien kustannusten korvaamisesta valtion varoista annettussa laissa (269/74), rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annettussa laissa (935/73) ja palkkaturvalaissa (649/73). Lisäksi on useissa edunsaajille myönnettäviä taloudellisia suorituksia koskevilla laeissa, kuten valtion eläkeläissa (280/66), valtion perhe-eläkeläissa (774/68), työllisyyslaissa (946/71) ja asumistukilaissa (408/75) säädetty, että aiheuttomasti maksettu suoritus voidaan jättää määrätyn edellytyksen perimättä takaisin.

Koska olisi tarkoituksenmukaista, että valtiolla periaatteessa olisi mahdollisuus kokonaan tai osittain luopua maksun tai korvauksen perimisestä maksun laadusta riippumatta silloin, kun periminen olisi kohtuutonta, ehdotetaan, että myös soveltamisalaltaan yleiseen maksuvapautuslakiin sisällytettäisiin tähän oikeuttava säännös.

Helpotuksen tai vapautuksen saamista valtiolle tulevan maksun tai korvauksen suorittamisesta koskevan hakemuksen ratkaisisi kuten nykyisinkin valtiokonttori.

Palvelussuhteessa valtioon olevan henkilön tai asevelvollisen työssään tai palvelusta suorittaessaan valtiolle aiheuttaman vahingon korvausvelvollisuudesta vapauttamisesta säädetään nykyisen lain 2 §:ssä. Valtiokonttori voi sen mukaan, otettuaan huomioon yksittäistapauksessa olevat asianhaarat, kokonaan tai osittain vapauttaa korvausvelvollisen korvaamasta tällaista vahinkoa. Lainkohdan soveltamisalaa eh-

dotetaan laajennettavaksi siten, että lainkohdassa mainittu henkilö voitaisiin vapauttaa vahingonkorvausvelvollisuudesta lainkohdassa mainituin perustein myös silloin, kun vahinkoa ei ole aiheutettu nimenomaan työtä tai palvelustehtävää suoritettaessa, mutta kuitenkin palvelussuhteeseen perustuvissa olosuhteissa. Vapautus voitaisiin täten myöntää esimerkiksi palvelussuhdeasuntoa tai muuta työnantajan omaisuutta luvallisesti käytettäessä valtiolle aiheutetun vahingon korvaamisesta. Mahdollisuutta helpotuksen tai vapautuksen myöntämiseen tällaisessa tapauksessa puoltavat henkilötöpoliittiset syyt.

Ehdotetulla muutoksella tehtäisiin myös palvelussuhteeseen perustuvissa olosuhteissa mahdolliseksi sellainen maksuvapautuskäytäntö, että valtioon palvelussuhteessa olevat henkilöt tulisivat työnantajaansa kohtaan samaan vahingonkorvausoikeudelliseen asemaan kuin sellaisen työnantajan palveluksessa olevat työntekijät, jonka omaisuus on vahingon varalta vakuutettu. Vakuutuslain (132/33) 25 §:n mukaan vakuutuksenantaja voi käyttää takautumisoikeuttaan vahingonaiheuttajaan "jos kolmas henkilö on tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella aiheuttanut vakuutustapahtuman tahi lain mukaan on velvollinen suorittamaan korvausta, siitä riippumatta, oliko vahinko hänen tuottamansa vai eikö". Tarkoituksenmukaista on, että valtion palveluksessa oleva henkilö vapautetaan korvaamasta valtiolle sellaista palvelussuhteeseen perustuvissa olosuhteissa aiheutettua vahinkoa, jonka osalta vakuutuksenantaja vakuutuslain mukaan ei voisi käyttää takautumisoikeuttaan vahingon aiheuttaneeseen henkilöön.

Muutokset ehdotetaan toteutettaviksi säätämällä maksuvapautuslaki, jolla kumotaan nykyinen valtiokonttorin oikeudesta myöntää helpotuksia ja vapautuksia valtiolle tulevien maksujen ja korvausten suorittamisesta annettu laki.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.

1. Lakiehdotus.

1 §. Lakiehdotuksen 1 §:n 1 momentin mukaan lain soveltamisalassa ei tapahtuisi muutoksia, vaan laki koskisi edelleen kaik-

kia valtiolle tulevia maksuja ja korvauksia, lukuun ottamatta veroja ja sellaisia maksuja, joiden osalta on toisin säädetty. Helpotuksen ja vapautuksen myöntämisen edellytyksenä olisi pääsääntöisesti edelleen, että valtion etua ei

loukata. Kuitenkin vapautus voitaisiin myöntää, jos maksun periminen olisi ilmeisen kohtuutonta. Sovellettaessa säännöstä valtion aiheuttoman suorituksen takaisinperintää koskevilla asioissa tulisi perusteena pitää, että vapautusta ei myönnetä, jos aiheuttoman tai virheellisen suorituksen on katsottava johtuneen asianomaisen tai hänen edustajansa tahallisuudesta tai törkeästä tuottamuksesta.

Helputusta voitaisiin myöntää, kuten nykyinkin, myös lykkäämällä maksun suoritusta tai antamalla maksuaikaa.

2 §. Valtioon palvelussuhteessa olevan henkilön tai asevelvollisen valtiolle aiheuttaman vahingon korvausvelvollisuudesta valtiokonttori voisi lainkohdan nojalla kokonaan tai osittain vapauttaa tai myöntää helputusta korvauksen suorittamisessa riippumatta 1 §:ssä mainituista maksuvapautuksen tai helputuksen myöntämisen edellytyksistä. Virassa, toimessa, työssä tai palvelusta suoritettaessa aiheutettuun vahinkoon rinnastettaisiin muissa palvelussuhteeseen perustuvissa olosuhteissa aiheutettu vahinko. Sen sijaan asia, joka koskee muunlaisen va-

hingon korvaamisesta vapauttamista, käsiteltäisiin edelleen lain 1 §:n nojalla.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi lisäksi siten, että maksuvapautushakemuksen tutkimiselle ei olisi enää edellytyksenä maksuun velvoittava ulosottokelpoinen päätös. Hakemus korvauksesta vapauttamiseksi voitaisiin valtiokonttorissa ratkaista sen jälkeen kun se viranomaisen, joka valvoo valtion etua kyseisen korvauksen suorittamisessa eli esimerkiksi asianomainen keskusvirasto, on selvittänyt vahingon suuruuden ja omalta osaltaan ratkaissut korvausvelvollisen suoritettavan määrän.

Pykälää ehdotetaan muutoinkin sanonnaltaan yksinkertaistettavaksi.

2. Voimaantulo.

Laki on tarkoitus saattaa voimaan heti, kun eduskunta on sen hyväksynyt.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Maksuvapautuslaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §.

Valtiokonttori voi vapauttaa maksu- tai korvausvelvollisen valtiolle tulevan maksun tai korvauksen suorittamisesta osaksi tai kokonaan, jos vapautus ei loukkaa valtion etua taikka jos maksun tai korvauksen periminen olisi ilmeisen kohtuutonta. Samoin edellytyksin valtiokonttori voi myöntää helputusta maksun tai korvauksen suorittamisessa.

2 §.

Valtiokonttori voi vapauttaa valtioon virkai- tai työsuhteessa taikka muussa siihen verrattavassa palvelussuhteessa olevan tai asevelvollisena vakinaisessa väessä palvelevan henkilön osaksi tai kokonaan korvaamasta vahinkoa, jonka tämä on virassaan, toimessaan tai työs-

sään, palvelusta suorittaessaan taikka palvelussuhteeseen muuten perustuvissa olosuhteissa aiheuttanut valtiolle. Vapautus voidaan myöntää, vaikka korvausvelvollisuutta ei ole vahvistettu, jos se viranomaisen, joka valvoo valtion etua kyseisen korvauksen suorittamisessa, on selvittänyt vahingon suuruuden. Samoin edellytyksin valtiokonttori voi myöntää helputusta korvauksen suorittamisessa.

Mitä 1 momentissa on säädetty, ei kuitenkaan sovelleta, jos vahinko on aiheutettu tahallisesti, ellei sitä erityisistä syistä harkita kohtuulliseksi.

3 §.

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

4 §.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 ja koskee myös maksu- ja korvausvelvollisuutta, joka on syntynyt sitä ennen.

Tällä lailla kumotaan valtiokonttorin oikeu-

desta myöntää helpotuksia ja vapautuksia valtiolle tulevien maksujen ja korvausten suorittamisesta 13 päivänä tammikuuta 1978 annettu laki (21/78).

Helsingissä 23 päivänä toukokuuta 1980.

Tasavallan Presidentti

URHO KEKKONEN

Ministeri *Pirkko Työläjärvi*